

Karpiński, Rafał

"Polska Złotego Wieku a Europa. Studia i szkice", Stanisław Kot, wyboru dokonał, przygotował do druku i wstępem opatrzył Henryk Barycz, "Klasyki historiografii", Warszawa 1987 : [recenzja]

Przegląd Historyczny 79/4, 780-781

1988

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych, tworzonej przez Muzeum Historii Polski w Warszawie w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został opracowany do udostępnienia w Internecie dzięki wsparciu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach dofinansowania działalności upowszechniającej naukę.

kowem. Zgrupowano je w czterech częściach: pierwsza dotyczy Uniwersytetu Królewieckiego (założenie uczelni, polscy studenci), druga — poetów związanych z tymi ziemiami (Jan z Wiślicy, Eustachy Knobelsdorf, Jan z Sącza Mielecki, Erazm Otwinowski); trzecia, najdłuższa — blisko 40% tekstu, dziewięć szkiców i esejów, poświęcona jest recepcji dzieła Kopernika w Krakowie (tam też obszernie studium o pobycie Retyka pod Wawelem), czwarta zaś zajmuje się historykami związanymi z tymi ziemiami, wykracza poza czasy renesansu; obok Hozjusza i Kromera są tu Ignacy Krasicki, Wojciech Kętrzyński i Stanisław Kot,

W sumie wydawnictwo udostępniło czytelnikowi 21 studiów krakowskiego historyka, które powstawały, jak pisze autor, w ciągu całych 60 lat jego twórczości i „stanowią pokłosie i plon wieloletnich zainteresowań”. Książka adresowana jest do czytelnika z Mazur i Warmii, nie tylko do zawodowca. Ten szeroki adres wydawniczy bynajmniej nie tłumaczy braku stosownych objaśnień, czy — jeśli zaś tak — to gdzie i kiedy były już publikowane poszczególne studia? Czy ukazują się obecnie w postaci zmienionej, przerobionej, uzupełnianej? Czy oddają obecny stan wiedzy, czy też ten z epoki ich pierwodruków?

R. K.

Stanisław Kot, *Polska Złotego Wieku a Europa. Studia i szkice*, wyboru dokonał, przygotował do druku i wstępem opatrzył Henryk Barycz, „Klasycy historiografii”, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1987, s. 913.

Na obszerny, ponad pięćdziesięcioarkuszowy wybór przedwojennych rozpraw Stanisława Kota trzeba było czekać lat trzydzieści. Popaździernikowe starania wokół wydania w kraju jego dorobku zakończyły się fiaskiem. Choć już pod koniec wojny był w Polsce, zgody na pracę dydaktyczną — powrót do Uniwersytetu Jagiellońskiego na katedrę historii kultury — nie uzyskał, plany objęcia Ministerstwa Oświaty też się nie spełniły. S. Kot został wysłany na placówkę dyplomatyczną do Rzymu (pozostał na niej do 1949 r.). Nie ułatwiło mu to ani pracy naukowej ani publikacji w kraju. Po wojnie przedrukowywano jedynie dwukrotnie jego edycję „Powrotu posła” w założonej przezeń „Bibliotece Narodowej” oraz rozprawę o „Biblii litewskiej” pomieszczoną jako wstęp do Nowego Testamentu. Skazany był na ogłaszanie swych dociekań naukowych w niepolskich periodykach i wydawnictwach i nie w ojczystym języku. Aktywność pisarska S. Kota przypadała na lata 1910—1960. Spuściznę wydawca tego tomu szacuje zaś na ok. 10 tys. stron *in octavo*.

Do prezentowanego tomu zakwalifikowano 26 w zasadzie drobniejszych artykułów, rozpraw, esejów, referatów i wykładów drukowanych w latach 1919—1958; w zasadzie bowiem trzy oddzielnie opublikowane większe rozprawy (w sumie około 180 stron druku) o opiniach o narodach, w zamyśle miały być odrębną, większą całością. Autor pracował nad nimi po wojnie, a mając skromne możliwości druku, wyniki swych badań publikował stopniowo w latach 1954—1958 w czasopismach angielskojęzycznych i włoskich.

S. Kot jest uważany za historyka małej formy, charakteryzującego się nieustanną ciekawością, podejmującego wciąż wysiłki heurystyczne i nowe tematy. Stąd też ten tom jest pierwszym z trzech jakie przewiduje się dla ogłoszenia wszystkich drobniejszych prac Kota. W obecnym znajdują się publikacje dotyczące szeroko pojętych związków między Polską a Zachodem. Tom drugi ma być poświęcony refor-

macji, trzeci zaś nauce, nauczaniu i literaturze. Oczywiście te podziały siłą rzeczy są nieostre i arbitralne.

Uwaga ta dotyczy również grupowania tekstów w niniejszej edycji składającej się z pięciu działów: 1. dotyczy ogólnie pojętych kontaktów z Zachodem; 2. z krajami romańskimi: Francją i Włochami; 3. w zasadzie ze Szwajcarią, także ze Strasburgiem i Niemcami (Helmstedt); 4. z Niderlandami i Anglią. Do działu piątego wchodzi trzy sygnalizowane już rozprawy o charakterystykach narodów. Oprócz nich jeszcze sześć pochodzi z powojennego, emigracyjnego okresu. W sumie więc z 26 rozpraw aż dziewięć, co stanowi ok. 35% objętości tomu, jest słabiej znanych w kraju. S. Kot nie pisał sam w języku angielskim, francuskim, włoskim i niemieckim, w których drukował się po wojnie. Zaistniała więc potrzeba dotarcia do oryginałów polskich. Archiwum S. Kota jak można wnosić ze wstępu jego wiernego ucznia H. B a r y c z a, zachowane w nienajlepszym stanie, nie dawało możliwości by dla tej publikacji przyjąć wersję polską rękopiśmienną czy maszynową, stąd też konieczność tłumaczeń. Prawie wszystkie więc jego artykuły, eseje, referaty powojenne dla niniejszego wydawnictwa zostały przetłumaczone na język polski przy przyjęciu za podstawę wersji drukowanej. Poza jednym tylko przypadkiem: artykułu o „Promieniowaniu Strasburga na Polskę w dobie humanizmu”. Po polsku zaś byłby drukowany referat o związkach z Bolonią ogłoszony w publikacjach Instytutu Bolońskiego. Adresy wydawnicze pierwodruków nie zawsze precyzyjne, nie zawierają wszystkich wymaganych elementów.

Czytelnik polski, zwłaszcza nieprofesjonalista, powita wybór pism Kota z wdzięcznością, wszak przygotowano dla niego oprawę w postaci tłumaczeń (w przypisach) cytatów czy wtrętów obcojęzycznych.

Niniejsza publikacja budzi jednak wątpliwości; znalazły się w tomie ujęcia nabyt popularne, np. piętnastostronnicowy (z 1947 r.) referat o związkach Polski z Wenecją od Mieszka po współczesność, nie wykraczający *nb.* poza wcześniejszą, drukowaną w Polsce w 1939 r. rozprawę M. B r a h m e r a, artykuł w formie wywiadu z IKC-a z 20 stycznia 1937 r. o związkach z Holandią zawierający tezy referatu na niedoszły z racji odmowy paszportu wyjazd do tego kraju oraz łatwo dostępne, jak np. dwa artykuły z 1937 i 1938 r. — z PSB o Coxie Bruce (zamieszczone tu pod tytułem „Dwaj profesorowie angielscy w Polsce”) oraz streszczenie wykładu o Polakach na studiach w Orleanie, trzykrotnie dotąd publikowane w kraju. Można też mieć, choć już mniejsze, wątpliwości czy zasadne jest ogłaszanie wersji skróconej artykułu skoro drukuje się rozszerzoną („Kultura polska w epoce renesansu” z 1953 r. w tłumaczeniu z francuskiego — s. 8 oraz „Polska Złotego Wieku wobec kultury zachodniej” z r. 1930 w języku polskim — s. 73).

Wydaje się również, że we wnikliwym i obszernym wstępie zabrakło miejsca dla dwóch kwestii: zasygnalizowano jedynie zmasowaną nagonkę na Kota jako historyka w latach pięćdziesiątych; rozszerzenie tego wątku stałoby się istotnym przyczynkiem do podejmowanej ostatnio problematyki historiografii okresu stalinowskiego. Więcej także chciałoby się dowiedzieć o osobowości Kota. Czy pochodzące głównie od jego wrogów i przeciwników politycznych oceny i charakterystyki ukazujące go jako małostkowego i wręcz chorobliwie podejrzliwego człowieka mają oparcie w rzeczywistości, czy są jedynie wymysłem antagonistów, bądź karykaturalnym skrzywieniem? Wydawcy-uczniowi niezręcznie byłoby dotykać tych spraw, pominięcie ich jednak powodować może szkody większe.